

Sygn. akt I A Ca 309/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 sierpnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Krzysztof Chojnowski
Sędziowie	:	SA Elżbieta Bieńkowska SA Magdalena Pankowicz (spr.)
Protokolant	:	Diana Dajnowicz

po rozpoznaniu w dniu 7 sierpnia 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **K. P. i B. P.**

przeciwko (...) **S.A. w L.**

o przywrócenie stanu zgodnego z prawem i zapłatę

na skutek apelacji **pozwanej**

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży

z dnia 26 lutego 2013 r. sygn. akt I C 234/11

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) **w pkt I w ten sposób, że oddala powództwo;**

b) **w pkt III w ten sposób, że zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanej 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;**

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanej 547 zł tytułem zwrotu kosztów instancji odwoławczej.

UZASADNIENIE

K. P. i B. P., w powództwie skierowanym przeciwko (...) S. A. w L., domagali się nakazania usunięcia z ich nieruchomości rolnych, położonych w obrębie wsi G., gmina G. i oznaczonych nr (...) oraz nieruchomości położonej w

obrębnie wsi Z., gmina W., oznaczonej nr (...) - bezprawnie umieszczonych urządzeń energetycznych (art. 222 § 2 k.c.). Jednocześnie powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego kwoty 150.000 zł tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ww. nieruchomości za 10 lat wstecz, poczynając od roku 2000.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 26 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Łomży zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 1924 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty (pkt I) i oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II). Zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 8.600 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu, a w pozostałym zakresie koszty procesu zniósł wzajemnie pomiędzy stronami (pkt III) i odstąpił od obciążania powodów kosztami sądowymi z tytułu brakującej opłaty sądowej od pozwu.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie są współwłaścicielami nieruchomości gruntowej położonej we wsi Z., gmina W., o powierzchni 4,48 ha, oznaczonej w ewidencji gruntów nr (...). (...) położone w obrębnie wsi G., gmina G. (nr (...) o powierzchni 2,08 ha; nr (...) o powierzchni 1,93 ha; nr (...) o powierzchni 5,90 ha i nr (...) o powierzchni 1,49 ha są własnością powoda. Na działce nr (...) oraz nr (...) znajduje się łącznie 11 słupów energetycznych, natomiast na działkach nr (...) słupów. Łącznie przez grunty powodów przebiegają napowietrzne linie energetyczne o długości 1.377,19 m. Słupy elektroenergetyczne usytuowane na działkach nr (...) są częścią składową linii napowietrznej SN 15 kV relacji (...) - L.", która została wybudowana w ramach powszechnej elektryfikacji w 1963 r., na podstawie decyzji o lokalizacji szczegółowej Nr (...) wydanej przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. Wydział Budownictwa Urbanistyki i Architektury, znak (...) z dnia 5 kwietnia 1963 r.

Słupy elektroenergetyczne usytuowane na działce nr (...) zostały wybudowane w ramach powszechnej elektryfikacji w 1970 r. na podstawie decyzji o lokalizacji szczegółowej Nr (...) wydanej przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G., Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury z dnia 16 marca 1970 r.

Nie uwzględniając podniesionego przez pozwanego zarzutu zasiedzenia służebności, Sąd zważył, że powodom niezależnie od żądania określonego w art. 222 k.c., na podstawie art. 224 i art. 225 w zw. z art. 230 k.c., przysługuje roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z ich nieruchomości. Wysokość wynagrodzenia nie powinna być niższa od wartości utraconych przez nich pożytków stanowiących dla powodów jako właścicieli minimalną rekompensatę za korzystanie z ich gruntów przez inną osobę (stronę pozwaną), ponieważ przemawia za tym ekonomicznie uzasadniony interes właścicieli (przyjęcie stosownego wynagrodzenia poniżej wartości utraconych pożytków nie miałoby w realiach gospodarki rynkowej ekonomicznego uzasadnienia). W związku z tym, że przez zajęcie nieruchomości powodów przez słupy i urządzenia elektroenergetyczne powodowie utracili pożytki o łącznej wartości 1924,06 zł, na podstawie art. 225 w zw. z art. 224 § 2 i art. 230 k.c., Sąd Okręgowy orzekł jak w pkt I sentencji wyroku. W pozostałym zakresie roszczenie jako wygórowane zostało oddalone. Sąd oddalił również roszczenie negatywne uznając je za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 5 k.c.).

Apelację od tego wyroku, w części uwzględniającej powództwo oraz rozstrzygającą o kosztach procesu, wniósł pozwany. Zarzucił:

1. pominięcie (w zakresie roszczenia o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości) zarzutu braku legitymacji materialnej po stronie powodów, którym nie przysługiwało w stosunku do pozwanego roszczenie windykacyjne oraz zarzutu braku legitymacji materialnej po stronie pozwanego, który będąc posiadaczem służebności nie był ani posiadaczem samoistnym (jak tego wymaga art. 224 i 225 k.c.), ani posiadaczem zależnym (jak tego wymaga art. 224 i 225 w zw. z art. 230 k.c.),
2. wadliwe ustalenie, że wzniesienie urządzeń energetycznych w ramach powszechnej elektryfikacji, nie czyniło pozwanego posiadaczem nieruchomości powodów w dobrej wierze,

3. naruszenie art. 225, art. 224 § 2 i art. 230 w zw. z art. 176 k.c. poprzez przyjęcie, że pozwany jest zobowiązany do zapłaty wynagrodzenia mimo, że przysługuje mu skuteczne prawo do korzystania z nieruchomości w związku z zasiedzeniem służebności przesyłu,
4. pominięcie zgłoszonego przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia o wynagrodzenie i w konsekwencji naruszenie art. 118 w zw. z art. 120 § 1 k.c. wskutek zasądzenia świadczenia, które uległo przedawnieniu,
5. naruszenie art. 100 k.p.c. i art. 113 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych poprzez ich niewłaściwe zastosowanie.

Z uwagi na powyższe pozwany wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonym zakresie i oddalenie powództwa; ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była zasadna.

Dla pozytywnego o niej rozstrzygnięcia nie jest konieczne ustosunkowanie się do podniesionych w niej formalnych zarzutów naruszenia prawa materialnego (zasiedzenia i przedawnienia) oraz uchybień procesowych. Na uwzględnienie zasługiwał przede wszystkim zarzut dotyczący ustalenia złej wiary po stronie pozwanego (art. 7 k.c.).

Przedmiotem żądania pozwu było wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości, wywiedzione z art. 225 w zw. z art. 224 § 2 k.c., zgodnie z którym samoistny posiadacz w złej wierze jest zobowiązany względem właściciela m.in. do wynagrodzenia za korzystanie z jego rzeczy. Nie ulega wątpliwości, że przedsiębiorstwo przesyłowe, jakim jest pozwane przedsiębiorstwo energetyczne, które nie legitymuje się uprawnieniem do ingerowania w sferę cudzej własności dla bieżącego utrzymania urządzeń przesyłowych, korzysta z nieruchomości w złej wierze i zobowiązane jest, na wskazanej wyżej podstawie, do świadczenia wynagrodzenia. Powyższe jest rezultatem tego, że władztwo przedsiębiorstwa eksploatującego urządzenia przesyłowe odpowiada władztwu wynikającemu z prawa służebności, co pozwala uznać je za posiadacza służebności, do którego na podstawie art. 352 § 2 k.c. stosuje się odpowiednio przepisy o posiadaniu rzeczy, w tym art. 224 § 2 k.c. oraz art. 225 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2009 r., II CSK 471/08, Lex nr 607255 i wskazane tam orzecznictwo). Podstawą obrony przed roszczeniem właściciela w tego typu sprawach jest wykazanie przez pozwanego podstawy prawnej do ingerencji w prawo własności.

W sytuacji, gdy tak jak w niniejszej sprawie, budowa urządzeń energetycznych, z którymi związane jest roszczenie, miała miejsce w latach 60 i 70 ubiegłego wieku (rok 1963 i 1970), zasadniczo warunkiem koniecznym było legitymowanie się przez inwestora decyzją pozbawiającą lub ograniczającą prawo własności części nieruchomości przeznaczonej na realizację celu publicznego, którym było niewątpliwie wybudowanie infrastruktury energetycznej. Podstawą wydania takiej decyzji były przepisy ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości (Dz.U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64 ze zm.). Ustawa wywłaszczeniowa przewidywała również (w art. 38) szczególny tryb i zasady wywłaszczenia nieruchomości, m.in. w związku z zarządzeniem o powszechnej elektryfikacji wydanym na podstawie ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (Dz.U. z 1954 r. Nr 32, poz. 135 – art. 38 ust. 2 ustawy wywłaszczeniowej). Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy o powszechnej elektryfikacji, we wsiach i osiedlach, do których dochodzi lub według państwowego planu inwestycyjnego ma dochodzić linia elektryczna - przewodniczący prezydium powiatowej rady narodowej, na podstawie planu opracowanego przez właściwe przedsiębiorstwa elektryfikacji rolnictwa w porozumieniu z właściwym terytorialnie zarządem energetycznym i zatwierdzonego przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej, zarządzał i ogłaszał w sposób przyjęty dla ogłoszeń urzędowych, powszechną elektryfikację. (...) elektryfikacja obejmowała doprowadzenie przewodów elektrycznych napięcia użytkowego do budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz założenie w tych budynkach wewnętrznego urządzenia odbiorczego. Stosownie natomiast do art. 4 ust. 1 ustawy o powszechnej elektryfikacji, we wsiach lub osiedlach, objętych ww. zarządzeniem - osobom posiadającym odpowiednie upoważnienie właściwego przedsiębiorstwa elektryfikacji rolnictwa służyło prawo wstępu na posesje i do budynków, dokonywania tam oględzin i pomiarów oraz wykonywania robót i zakładania urządzeń, jakich wymagała

powszechna elektryfikacja. Urządzenia wybudowane na nieruchomości powodów (słupy z liniami energetycznymi) powstały właśnie w ramach powszechnej elektryfikacji, na podstawie właściwych projektów i decyzji lokalizacyjnych wskazanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Okoliczność tę, od początku niesporna między stronami, sami powodowie przywołali w pozwie. W związku z powyższym, stosownie do regulacji art. 7 k.c. w zw. z 234 k.p.c., korzystanie przez pozwane przedsiębiorstwo oraz jej poprzedników prawnych z gruntów powodów, w zakresie służebności przesyłu, należało uznać za noszące znamiona korzystania w dobrej wierze. (...) domniemania dobrej wiary powodowie nie obalili. Ustalenie złej wiary wymaga indywidualnego wykazania dla każdego przypadku (art. 234 k.p.c.), do tego zaś czasu uprawniony korzysta w pełni z domniemania prawnego według art. 7 k.c. (zob. postanowienie SN z dnia 24 marca 1999 r. I CKN 1081/97, OSN 1999, nr 10, poz. 181). Na tle tego rodzaju stanów faktycznych w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany został pogląd, że władanie przez przedsiębiorstwo energetyczne, w zakresie służebności przesyłu, nieruchomością, na której zainstalowano urządzenia energetyczne w ramach powszechnej elektryfikacji, jest posiadaniem w dobrej wierze (zob. postanowienie z 8 stycznia 2009 r., I CSK 265/08, Lex nr 523632).

W konsekwencji, stosownie do art. 224 § 2 zd. 1 k.c., przedsiębiorca energetyczny, którego poprzednik prawny, instalując urządzenia energetyczne, nie działał bezprawnie, jest zobowiązany do zapłacenia wynagrodzenia za korzystanie z gruntów (w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu) dopiero od chwili dowiedzenia się o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa o to wynagrodzenie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 29 kwietnia 2009 r., II CSK 560/08, Lex nr 511039). W związku z powyższym powództwo, dotyczące wynagrodzenia za okres 10 lat przed jego wytoczeniem z tego tylko powodu podlegało oddaleniu.

Dlatego też, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie I a) sentencji.

O kosztach procesu za obie instancje Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy.

Na koszty procesu pozwanego, w pierwszej instancji, złożyło się wynagrodzenie jego pełnomocnika ustalone w kwocie minimalnej 3.600 zł – na podstawie § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.). Na koszty procesu pozwanego, w drugiej instancji, złożyła się opłata od apelacji w wysokości 97 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika ustalone w kwocie minimalnej 450 zł – na podstawie § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia.